

TANULMÁNYOK

MINDENT A TÖRPÖKRŐL

ÍRTA: MIKESY ANNA (ÉOGL)

A törpök Tolkien műveiben kulcsfontosságú szerepet játszó, ám aránylag kevésbé ismert nép. Honnan jöttek? Mi a történetük? Számos kérdésre nincs válasz a történetekben, de sok minden kikövetkeztethető. Lássuk, mire juthatunk, ha elég alaposan olvasunk!

A törpök eredete

A nép születéséről elég pontos ismereteink vannak, hiszen *A szilmarilok* pontosan leírja, hogyan teremtette meg őket Aulë (akit a törpök Mahalnak neveznek), hogyan adott lelket nekik Ilúvatar, és hogyan helyezte őket nyugalomba Aulë „távoli, elhagyatott helyeken”.

Ki kell azonban emelnünk, hogy a törpök, mielőtt álomba merültek volna, egy rövid ideig öntudatuknál voltak. („Nem látod-e, hogy ezeknek a lényeknek immár saját élete van, s a maguk hangján beszélnek?”) Nyilvánvalóan látták egymást, és emlékeztek rá, hogy nincsenek egyedül, amikor felébredtek egymástól távol.

Hogy meddig és hol aludhattak? A törpök ébredésének helye részben ismert: a Szélesderekúak és a Tűzszakállúak atyái az Ered Luin északi részén, a Hosszúszakállúak atyja, Durin Gundabadban ébredt fel. A többi négy törzs származására csak utalások vannak: a Vasöklűek és a Sűrűszakállúak ébredése annyival volt keletre a Vasdomboktól, mint amennyire Gundabad az Ered Luintól, és a Fekete-fürtűek és a Kőlabúak annyival voltak keletre ettől, mint amennyire nyugatra Gundabad.

A kezdetben kisszámú törppel a tündék a vándorlásuk során nem találkoztak: krónikáikban először belerandi felbukkanásukat említik a 1250. vala évben. Bár a hagyomány szerint a pici-törpök – a korai gundabadi törpokolónia számkivetettjei – már a vanyák 1115-ös érkezése előtt Beleriandban voltak, azonban a tündék a nagy törpországok alapításáig nem tudták, kik ők, és vadásztak rájuk. Ez indokolhatja a források hiányát is.

A törp hagyomány ugyanis azt mondja, hogy a felébredt törpök az emlékeiknek megfelelően rövidesen egymás keresésére indultak, és végül valamennyien eljutottak Gundabadba. Durin, aki ott ébredt, szintén útnak indult (ekkor fedezte fel a későbbi Khazad-dűmot a Ködhegységben), majd (mivel nem járt sikerrel) visszafordult, hogy otthon megtalálja hat társát.

Gundabadban a törp népség sokasodni kezdett. Ehhez nyilvánvalóan nem lehetett elég a hét atya: magyarázattal Tolkien a 212. levelében szolgál, ahol egyértelműen leírja, hogy a legidősebb Durin kivételével mindnek volt

párja is, azaz Aulë összesen 13 törpöt készített. Amikor a népség elérte a további önálló városok alapításához megfelelő méretet (és talán szűkös lett számukra Gundabad), a hat messziről érkezett király törzsével együtt hazatért eredeti otthonába. Durin népe egy darabig helyben maradt, majd délebbre vonult, és kolonizálta Khazad-dűmot (amit a tündék Hadhodronnak neveztek).

A Szélesderekúak és a Tűzszakállúak tehát visszatértek az Ered Luinba, és megalapították az első kor két nagy törpbirodalmát, Gabilgatholt (Belegostot) és Tumunzahart (Nogrodot) – feltehetően abban az időben, amikor a tündéknek feltűnt belerandi jelenlétük (1250. vala év). Történetüket *A szilmarilokból* ismerjük.

Tudjuk tehát, hogy a törpök a tündék ébredése (az 1050. vala év) után ébredtek, és 1115-re, az eldák Beleriandba érkezésének idejére már eljutottak Gundabadba, és a legelső számkivetettjeik vissza is jutottak Beleriandba. Ennél pontosabb meghatározással az írott adatok alapján nem szolgálhatunk – 65 vala év pedig nagyjából 2-3 törpgeneráció születésére elegendő. (A vala évek hosszabbak, mint a nap évei: egy vala év kb. 9,582 szoláris évnél felel meg, így a 65 vala év nagyjából 623 év a mi időszámításunk szerint.)

Találgatásaink azonban lehetnek a pontosabb dátumra. Michael Martinez valószínűsíti, hogy a törp atyák az Erők Nagy Csatája alatt, vagy közvetlenül előtte ébredhettek, így történhetett, hogy érkezésük elkerülte az összes vala (köztük Aulë) figyelmét.

Korai törp közösségek

A törpök korai közösségei, városai közül a két kék-hegységbeli törzset ismerjük alaposabban. Alapvetően zárkózott népről van szó, a tündékhez való viszonyukra rányomta a bélyegét a pici-törpök félreértésből adódó bántalmazásának emléke. A sindákkal kezdetben inkább csak kereskedelmi kapcsolatokat ápoltak, erre szüksége is volt mindkét félnek. Míg a törpök tehetségesebb kovácsok voltak, és jobban értettek a fegyverek és szerszámok készítéséhez (ők készítették el az első páncélingeket, és ők tanították meg a sindákat a csatabárd forgatására is), addig a

földművelést, amennyire lehetett, kerülték, és az élelmiszert inkább csere útján szerezték meg. Jó barátságot mindössze a tündék közül kirekesztett Eollal kötöttek, ám őt tanították, és az ünnepeiken gyakran vendégül is látták. Összességében jó viszonyuk alapja a tündékkal nem a szimpátia, hanem a közös ellenség tudata és jelenléte volt.

Kép: Joona Kujanen [DeviantArt: Tulikoura]

Inkább praktikus tárgyakat alkottak, de a tündéktől megtanulták értékelni a szépséget is, így egyre pompásabb, művészebb alkotásaik születtek. Ennek leghíresebb példája a Nauglamír, a Törpök Nyaklánca. Műveikhez igen erősen ragaszkodtak. Saját felfogásuk szerint az árut vagy ajándékot egy személynek adják, és annak halála után az ismét a készítőjét illeti meg, nem örökölhetik meg az utódai. Ezt a „törvényt” annál inkább igyekeztek érvényesíteni, minél értékesebb tárgyról volt szó, így ez is hozzájárult a béke és az ellenségeskedés gyakori váltakozásához a különböző törp-, tünde- és embercsaládok között.

Időnként egymás között is harcoltak, de ennek okát Tolkien sehol sem részletezi. Lehetséges, hogy hasonló tulajdonjogi viták állhattak ezek mögött az ellentétek mögött is, de az is, hogy a viszonylagos jólét miatti túlnépeseedés okozott feszültségeket.

Durin Ködhegységben élő népéről nem sokat tudunk az első korból. Khazad-dûm alapítása után sok évig békében fejlődött a törzs. Thangorodrim eleste és Beleriand pusztulása után befogadtak számos Kék-hegységből származó menekültet, főként Belegost népéből. Bár nyilvánvalóan tudtak a nyugati eseményekről, a másodkorkban jó szomszédokként fogadták Celebrimbor tündéit Eregionban. Kiemelkedően jó baráti viszonyt ápoltak a hegységtől keletre élő emberekkel – kölcsönösen védték egymás birodalmát, kereskedtek, és az ő nyelvükön választották meg a törpök a nyilvános neveiket.

A keleten élő négy törpkolóniáról viszont sajnos semmit sem tudunk.

A törpök Gyűrűi

A törpök Hét Gyűrűje a Kilencel együtt készült el Eregionban a tündekovácsok és Sauron közös munkájaként. Mikor a tündék előtt nyilvánvalóak lettek Sauron szándékai, minden erejükkel a Gyűrűk megvédésén voltak. Háború kezdődött, mely Sauron győzelmével és Eregion pusztulásával végződött. Ez persze Khazad-dûm népére is hatással volt, szövetséges szomszédjuk elvesztésével az ő birodalmuk egyik határa védtelen maradt. A Töröptárna nyugati kapuit tehát bezárták, és szembe kellett nézniük a ténnyel, hogy a béke csak ideiglenesen maradhat fent, hisz a gonosz nem tűnt el, sőt, újra erősödik.

Khazad-dûm pusztulását végül nem külső támadás okozta, hanem a Durin Veszte néven ismert balrog. A *Gyűrűk Ura* szerint a törpök zavarták fel őt álmából, ám valószínűleg ez nem a teljes igazság. Az erősödő gyengülő gonoszság mindenkor áthatotta a földet, és minden gonosz teremtmény számára érzékelhető volt: az érintett időszakban Sauron hatalmasa nőtt, így az orkok sokasodni kezdtek rejtett kolóniáikban, a balrog pedig már ébredezett, mozgolódott, amikor a törpök véletlenül rátaláltak.

De vajon hogyan kerülhettek a Gyűrűk a törpkirályokhoz? Két megoldás tűnik valószínűnek: az egyik, hogy Sauron egyesével felkereste a hét törzset, a vezetőik bizalmába férkőzött, és így ajándékozta meg őket. Ez azonban komoly és időigényes feladat lehetett, mert a törpöket Aulë olyannak teremtette, hogy ellenálljanak a gonosznak, nehezebben bízzanak meg idegenekben, és sokkal előbb gyanakodjanak, mint az emberek. Ez a megoldás csak akkor érhetne meg a befektetett energiát, ha elég jó szolgákat teremthetett ezzel a módszerrel, ami, mint tudjuk, nem történt meg.

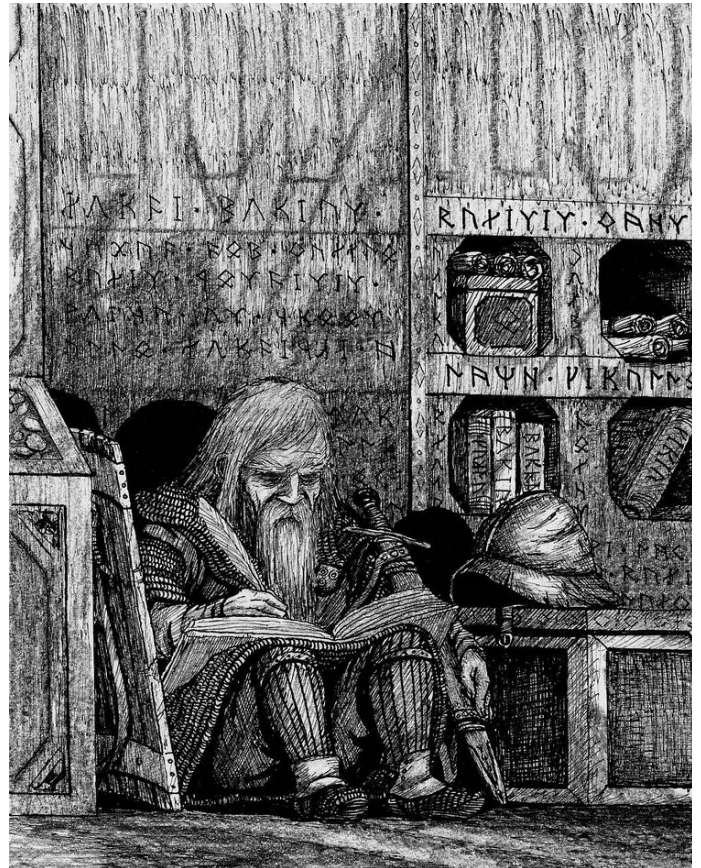
Még egy alkalommal bukkan fel a törpök Gyűrűinek egyike a történetben: a Gyűrűháború kezdetén Sauron egy követe által egy Gyűrűt ajánlott fel Dáinnak, aki azonban nem fogadta el azt. Sauron számára ekkorra nyilvánvaló lett, hogy a Gyűrűkkel nem tud hatást gyakorolni a törpökre, teljesen lényegtelen volt tehát számára, hogy Dáin elfogadja-e az ajánlatot. A célja az lehetett, hogy a hobbitokkal jó barátságot ápoló Dáin közelébe jusson, amire egy követség alkalmasabb volt, mint egy sereg. A követnek információkat kellett volna szereznie a hobbitokról, Bilbóról és az Egy Gyűrűről. Azonban csalódnia kellett: a Hatalom Gyűrűinek gonoszságától sosem szennyezett elméjű Dáin semmilyen információmorzsát nem adott át, sőt, azonnal követeket indított Völgyzugolyba, hogy figyelmeztessék Bilbót.

A törpök nyelve

Felmerülhet bennünk kérdésként, hogy miért nem ismerünk szavakat olyan nagy számban a törpök nyelvén, mint a tünde nyelveken. Természetesen a törpöknek is volt saját nyelve, ez volt a *khuzdul*. A khuzdul egy összetett és archaikus, nem fejlődő nyelv volt (még a harmadkorban is ugyanúgy beszéltek, ahogy Aulë adta nekik). A törpök kezdetben nem titkolták a nyelvüket, de hamar rájöttek, hogy ők sokkal egyszerűbben tanulnak meg más nyelveket, mint a tündék az övéket, így nem is igazán igyekeztek tanítani azt. Az ismert szavak száma így elég limitált maradt a tündék és emberek számára.

Ismerünk néhány nevet – valamennyit az első korból. Ide tartoznak az utolsó pici-törpök nevei (Mím, Khîm és Ibun), valamint az Azaghal és Telchar nevek – a Hosszúszakállúak nevei azonban nem. Az első kor végi események után a törpök amúgy sem nyitott és vendégszerető népe egyre titkolózóbb lett. (Ebben mindig is a Hosszúszakállúak jártak az élen.) Szokásukká vált, hogy neveiket nem árulták el a külvilágnak, helyette az emberek által rájuk ragasztott neveket, illetve ahhoz hasonló hangzásúakat viseltek. (A Durin név az emberek nyelvén valószínűleg csak annyit jelentett, hogy „király”.)

Ezzel együtt megfelelő kitartással mindenkor meg lehetett tanulni a khuzdult – legalábbis erre utálnak azok, akik nem törpök, mégis beszéltek. A legjobban a gondolini Pengolod ismerte a nyelvet, az első kor híres nyelvésze. A *Gyűrűk Ura* tanúsága szerint Galadriel is beszélt a khuzdult, bár róla nem tudjuk, hogy mikor tanulta meg: még Doriathban, Eregionban vagy esetleg már Lórienben.

Kép: Joono Kujanen [DeviantArt: Tulikoura]

Gandalf viszont mindenképp az első kor után ismerte meg a nyelvet. Barátságuk kialakulása után Gimli is megosztott néhány törp helynevet a Szövetség többi tagjával a Közhegységben.

Mindössze egy olyan kifejezés van, mely széles körben ismert volt minden időben: „*Baruk Khazâd! Khazâd aimênu!*” – „A törpök fejszéi! Rajtatok a törpök!” A csatakiáltást minden nép jól ismerte, és számos félte is.

Források:

J. R. R. Tolkien: *A Gyűrűk Ura*

J. R. R. Tolkien: *A szilmarilok*

Of Dwarves and Men. In: J. R. R. Tolkien (szerk. és jegyzetek: Christopher Tolkien): *The Peoples of Middle-earth* (The History of Middle-earth XII.)

The Letters of J. R. R. Tolkien (szerk. Humphrey Carpenter, Christopher Tolkien)

Michael Martinez tanulmányai:

Them, Dwarves, Them, Dwarves! Part One;

Them, Dwarves, Them, Dwarves, Part Two;

How Did Sauron Give the Seven Rings to the Dwarven Kings?;

How Did Sauron Take Back the Dwarven Rings of Power?

A ROVATOT ÖSSZEÁLLÍTOTTA: JÓTH GERGELY (ALYR)